

И ми животиње имамо душу

Никада није написана ниједна прича за децу у којој је реч о индустријским фармама за прераду меса, о прасиди стешњеној у кавезима или о узгајаним ћуркама којима се потом реже кљуна

О ЖИВОТИЊАМА И ПРАВИМА

Миlena Ђорђевић

Н ије ли данас у Србији, односно у било којој земљи вишедеценијски заробљеној у исти круг тема и егзистенцијалних проблема, неприлично размишљати о животу животиња, њиховим правима, патњи и жртви, анималној етици, односно о нашој (не)могућности емпатије, хуманости и цивилизованости мерљивих и у односу према створењима којима смо одузели моћ или над којима чинимо свакодневне злочине? Смисао постављеног питања се, шире узев, односи и на глобални свет с обзиром на то да смо сведоци запањујућих злочина над људима, од којих су најнеразумнији патња и страдање деце.

Одговоре на наведене дилеме у вези са статусом, правима и интересима животиња, али са свешћу о томе да подршка за њихова права не треба да постане ексклузивна преокупација

и себи подреди друге етичке и политичке бриге, дају три занимљива интелектуалца у интервјуима које је водила Карин Лу Матињон, у сарадњи с Дејвидом Розанеом, сабрана у књизи *И животиње имају права*. Ова књига, објављена у Паризу 2013. године, сада је доступна и на српском тржишту у издању Академске књиге из Новог Сада у преводу Душана Јанића. Реч је о аустралијском филозофу, етичару и биоетичару Питеру Сингеру, оснивачу Покрета за ослобођење животиња, француској филозофини Елизабет де Фонтене и француском етологу и неуропсихијатру Борису Сирилнику, који је етологију као дисциплину увео у Француску.

Политички ангажовани, провокативни, каткад парадоксални и радикални, саговорници Лу Матињон, различитих погледа и уверења у по-

гледу статуса, права и интереса животиња, слажу се да је бесмислено релативизовати проблеме животиња под изговором да су људски важнији. Порекло поменутих релативизација они виде у дубоко укоревеним предрасудама, равнодушности генетског порекла, али и у самој култури (почев од чињенице да је човек јео месо од самих својих почетака до кулинарских особености заснованих на месу што су традицијска обележја многих култура, као на пример француске). Питер Сингер подећа на то да и људи, искључиво заинтересовани за сопствене проблеме, треба да знају да је индустрија за прераду меса животиња, према Организацији УН за храну и агркултуру, један од највећих

стања (Сирилник) створили једну нову етапу у еволуцији саме људске природе која је још увек антропоцентрична. Саговорници Лу Матињон, попут многих савремених писаца и теоретичара постструктурализма, верују да би излазак из позиције антропоцентризма претпоставио нашу способност да зауземо позицију другог, то јест животиње. Сингер тако доводи у везу животињу као искуство Другог са књигом која нам је помогла да се приближимо хуманости тако што нам је омогућила да спознамо како је бити друго биће.

Приступити перспективи животиње по Сирилнику значи учествовати у „уклањању антропоцентричног човековог погледа на животињу“. Занимљиво је поменути да француски

према животињама у јавној сфери, а у школским кантинама наставља се кувати и сервирати индустријско месо више пута недељно. Де Фонтене посредно одговара на ово Сингерово запажање аргументом да се унутар-системска промена културне парадигме не може ослонити на освешћеног појединца: „Који је то наставник, која учитељица што ће се усудити да од родитеља и администрације направи непријатеља препоручујући ученицима да више не једу месо?“ Де Фонтене стога пре верује у моћ закона, а Сингер, након бораца за права животиња са политичког становишта, не захтева их нужно. Он претпоставља моралну еволуцију човека која није помодарство, како се често доживљавају веганство и вегетаријанство данас, као што ни борба за укидање ропства није била инспирисана тренутном модом. По Сингеру, осећај беспомоћности, то јест лажно уверење да се не може ништа учинити, само је лукава замка коју је створила наша психа, односно једна конформистичка идеја.

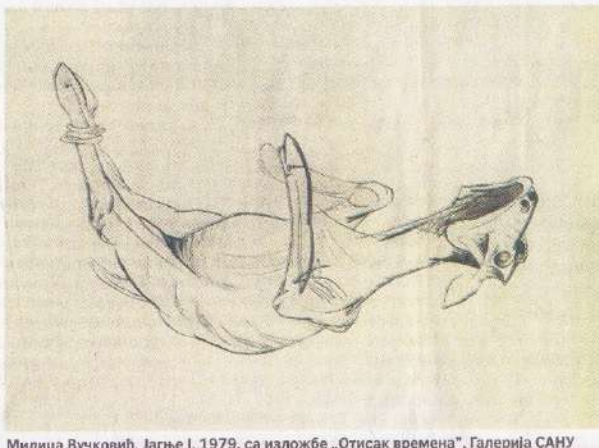
Пиле везано за столицу

Када је реч о етици одговорности човека спрам животињског света, Елизабет Де Фонтене је радикалнија од Сингера и, иако не подразумева пуко проширивање људских права на права животиња, залаже се за законску присилу будући да не верује у све-моћ људског саосећања. Француска филозофини чини и једно наизглед контроверзно поређење, али без стављања једнакости између онога што се пореди. Она, наиме, попут Дерида или Сингера, доводи у везу теноцид почињен над Јеврејима у Другом

битку са конкретним представљањем неподношљивог: „Док је њен отац наметнуо вегетаријанство читавој њеној породици, тетка која је јела месо и која је позвана на ручак, захтевала је да се не узме у обзир ова забрана. Када је села за сто, нашла је пиле везане за своју столицу и оштри нож крај свог тањира!“

Поред правноадминистративних, биоетичких, филозофских, те религиозних осврта на ову тему, саговорници Карин Лу Матињон истичу и одговорност уметника у односу на статус животиња у савременом свету. У том светлу, занимљиво је Сингерово запажање да никада није написана ниједна прича за децу у којој је реч о индустријским фармама за прераду меса, о прасиди стешњеној у кавезима или о узгајаним ћуркама којима се потом реже кљуна. Де Фонтенеова, с друге стране, даје бројне литерарне примере, попут Ахиловог коња, Рилкеовог слепог миша, Кафкине бубе, као и уметника од 18. века до данас који су одиграли значајну улогу у препознавању животињске другости, од Блејка и Колриџа до Дирса и помињаног Сингера.

Помало зачуђује да у овој књизи није поменуто стваралаштво јужноафричког нобеловца Ц. М. Куција, који се у готово целокупном опусу позабавио проблемом живота животиња, можда темелније од било ког савременог писца, често се интертекстуално поигравајући управо тезама које су изнели поменути борци за заштиту права животиња. Куци ће, искључиво са позиције уметника, не, дакле, борца за заштиту права животиња у уметности, једнако довести у везу, а не изједначавајући их, животињске

Милица Вучковић, Јагње I, 1979, са изложбе „Отисак времена“, Галерија САНУ

узрока загревања планете, више него било која област транспорта, те да би појединац пре умањеног утицаја угљендиоксида тако што би престао да једе месо него што би то учинио преставши да вози аутомобил.

Месо у школским кантинама

Најважнија тема саговорника Лу Матињон јесте морални статус животиња и људска етика одговорности према њима. Они истичу да су животиње већ препознате као пацијенти са посебним моралним потребама, те су заштићене на исти начин као што су то и деца, особе са инвалидитетом и старије особе. У основи, упркос разликама, они сматрају да би ослобођење животиња (Сингер), права животиња са успешном применом у пракси (Де Фонтене) и побољшање животињског

столог верује да је овакав људски заокрет могућ, па у складу са тим он и будућност животињског стања види у складу са великим покретима људске еманципације.

Питер Сингер и Елизабет де Фонтене слажу се у томе да је порекло идеје о легитимној доминацији човека религиозно, а да су је касније увели картезијански филозофи са Декартом на челу. Та је идеја, по Сингеру и Де Фонтене, заснована на лажном аргументу да животиње немају свести и одавно је требало да буде напуштена. Иако се, међутим, статус животиња данас сасвим другачије легитимнише, она има успеха у такозваним модерним школама које су прито и лажне. Сингер, у том смислу, види контрадикције између наше културе и прилагођивог морала будући да се охрабрује љубав

светском рату са масовним животињским кланицама, односно с механизованим узгајањем стоке која се третира као дигитална јединица што за последицу има индустријско истребљење животиња. Ову везу она прави на нивоу средстава, транспорта, уништавања и оправдавања чина, али стварно поређење не стоји, будући да је националистички циљ био радикална елиминација која нема везе са задовољством и потребом за храном нити с узгајањем – клањем.

Иако није присталица насилних поступака који би били у функцији освешћавања наведеног проблема, Де Фонтенеова не одриче сасвим ни могућност да само агресивним чином може доћи до промене и наводи, с тим у вези, пример који је описала Толстојева ћерка, а који сведочи о томе да снага аргументата понекад губи

класице са концентрационим логорима. У делима *Елизабет Косиљео*, *Срамота* и *Животиње животиња*, он не само да даје глас безгласнима и потчињенима, у које сврстава и животиње, већ изазива читаоца, на емотивном, не на рационалном нивоу, да постане истински хуман тако што ће прекорачити границу не само свога бића него и своје врсте. Куци у својој прози, за разлику од Де Фонтенеове, избацује моћ закона из игре јер му не верује и рачуна на људско срце, још једино кадرو да омогући идентификацију са другим бићем, па и са животињом. Према јужноафричком писцу, једино на тај начин можемо говорити о истинској (ре)волуцији. Ако пак то не будемо у стању да учинимо, онда смо, у чему се слажу и Куци и сви саговорници Карин Лу Матињон, на путу нових облика варваризама. ◀